

БІЛОРУСЬ: КУРС НА СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

В статті показано, що головним чинником економічної модернізації в Білорусі є активна роль держави в регулюванні соціально-економічних процесів, в підвищенні рівня життя населення. Показані переваги та недоліки моделі соціальної держави, що реалізується в Білорусі.

Ключові слова: соціальна держава, економічна модернізація, державне регулювання економіки, неолібералізм, ринкова економіка, економічна криза, державний капіталізм.

Фомін С.С. Белоруссия: опыт создания социального государства.

В статье показано, что главным фактором экономической модернизации в Белоруссии является активная роль государства в регулировании экономических процессов, в повышении уровня жизни населения. Показаны преимущества и недостатки модели социального государства, которая реализуется в Белоруссии.

Ключевые слова: социальное государство, экономическая модернизация, государственное регулирование экономики, неолиберализм, рыночная экономика, экономический кризис, государственный капитализм.

Fomin S. Belorussia: Experience in Creating Welfare State.

The article shows that the main factor of the economic modernization in Belorussia is the active role of state in regulation of economic processes and in the field of population well-being. The advantages and shortcomings of the Belorussian model of welfare state are shown.

Key words: welfare state, economic modernization, state regulation of economy, neoliberalism, market economy, economic crisis, state capitalism.

Білорусь є президентською республікою з широкими повноваженнями президента, який обирається на 5 років. О.Лукашенко був обраний президентом перший раз 10 липня 1994 р., перемігши 5 інших кандидатів, при чому за нього було віддано 80,3% голосів. 24 листопада 1996 р. президент О. Лукашенко провів референдум, результатом якого стало розширення президентських повноважень, внаслідок чого Білорусь із республіки парламентсько-президентської перетворилася на республіку президентсько-парламентську. Після референдуму і відповідних змін в конституції Білорусі почався новий відлік президентського строку і таким чином президентські вибори відбулися 9 вересня 2001 р., на яких О. Лукашенко був переобраний президентом в другий раз, отримавши 75,6% голосів виборців. 17 жовтня 2004 р. Президент Білорусії провів новий референдум, результатом якого стали зміни в конституції, зокрема,

скасовані обмеження на кількість строків перебування на президентській посаді (до цього президент Білорусі мав право обиратися тільки на два строки). 19 березня 2006 р. О. Лукашенко був обраний президентом в третій раз, отримавши 83% голосів, а 19 грудня 2010 р. – в четвертий раз, отримавши 79,6% голосів, 11 жовтня 2015 р. він же був обраний президентом Білорусі в п'ятий раз, отримавши на виборах 83,49% голосів.

Цікаво відмітити, що Рада Європи, Євросоюз і США не піддали будь-якій критиці ці останні президентські вибори, хоча результати попередніх референдумів і президентських виборів в Білорусі вони відкрито і різко критикували, вважаючи їх порушенням демократичних прав білоруських громадян. Цікаво також відмітити, що Євросоюз відмінив деякі персональні санкції по відношенню до О. Лукашенка та його найближчих співробітників, що можна пояснити явно негативним ставленням білоруського Президента до політики Росії щодо України та його намаганням проводити багатовекторну зовнішньоекономічну політику, незважаючи на членство Білорусі в Євразійському економічному союзі. Проте Білорусь так і не склали «Плану дій» між Євросоюзом і Білоруссю, як того вимагає програма ЄС «Східне партнерство», членом якої є Білорусь, хоча торговельні відносини між Білоруссю і країнами Євросоюзу, а також зв’язки по деяких конкретних напрямках, зокрема, прикордонне співробітництво, боротьба з нелегальною міграцією, розвиваються досить активно.

Безперечно, політичний режим Білорусі має авторитарні риси, але цілком авторитарним його назвати не можна. В Білорусі зареєстровані 15 політичних партій та існують ще 22 незареєстрованих партій і політичних об’єднань. Серед зареєстрованих політичних партій 7 партій підтримують політику президента О. Лукашенка. Це, зокрема, Комуністична партія Білорусі, Ліберально-демократична партія, Республіканська партія праці і справедливості, Республіканська партія, Білоруська аграрна партія, Білоруська соціально-спортивна партія і Білоруська патріотична партія. Серед зареєстрованих опозиційних партій слід вказати на Білоруську партію лівих «Справедливий світ» (колишня партія комуністів білоруська), Партію «зелених», Об’єднану громадянську партію, Білоруську соціал-демократичну партію (Грамада), соціал-демократичну партію «Народна злагода», партію БНФ, консервативно-християнську партію – БНФ. Дві

останні партії виникли після розколу колишнього Білоруського народного фронту. Абревіатура БНФ, яка зберігається в назвах обох цих партій, пояснюється тим фактом, що згідно закону Білорусі «Про політичні партії», в назвах політичних партій і об'єднань не дозволяється використання слів «національний» і «народний».

Білоруський парламент – Національні Збори Республіки Білорусь – складаються з двох палат: Палати представників і Ради Республіки, які обираються на 4 роки. У Палату представників обираються 110 депутатів по одномандатних виборчих округах, тобто, в Білорусі існує мажоритарна система виборів. Вибори до Палати представників проводяться в 2 тури, причому обов'язкова явка в першому турі – мінімум 50%, а в другому – мінімум 25% від кількості виборців. Громадяни Білорусі мають право голосувати на виборах після досягнення 21 року. Рада Республіки – це палата територіального представництва. До неї обираються по 8 депутатів від кожної області і м. Мінська – тобто, 56 депутатів. Вибори відбуваються на засіданнях депутатів виборних органів відповідних адміністративно-територіальних одиниць таємним голосуванням. Крім того, 8 членів Ради Республіки назначає президент. Право законодавчої ініціативи має президент, депутати Палати представників, Ради Республіки, уряд Білорусі і громадяни Білорусі в кількості не менше 50 тисяч людей.

Останні вибори в Національні Збори Республіки Білорусь відбулися у вересні 2012 р. Зараз серед 110 депутатів Палати представників 63 депутати представляють пропрезидентське об'єднання «Белая Русь», 3 депутати – Комуністичну партію Білорусі, по 1 депутату – Аграрну партію і Республіканську партію праці і справедливості, інші – безпартійні [1].

Опозиційні партії, зокрема, Білоруська партія лівих «Справедливий світ», партія БНФ, Об'єднана громадянська партія, а також рух «За свободу», які спочатку мали намір взяти участь у виборах, кінець-кінцем зняли своїх кандидатів з передвиборчих перегонів. Всі опозиційні партії не визнали результатів виборів, оскільки вважають їх недемократичними. Європарламент, західні держави також не визнали результатів виборів, заявивши про порушення демократичних норм в ході їх проведення.

Білоруське керівництво стало об'єктом остракізму з боку США і Євросоюзу, які не можуть пробачити йому те, що воно, на відміну від деяких інших пострадянських режимів, не пішло на сліпє запозичення

західної політичної і неоліберальної економічної моделі. Білоруське керівництво виходить з того, що таке запозичення, без урахування національних особливостей власної країни, її історичного минулого, традиційних регіональних економічних зв'язків, а також сучасного рівня її економічного розвитку і ресурсної бази, може привести до економічного регресу країни, до консервації її науково-технічної відсталості.

У порівнянні з іншими пострадянськими країнами білоруська соціально-економічна модель найбільшою мірою відповідає критеріям соціально-економічної демократії. Білорусь – це дійсно соціально орієнтована держава. У Білорусі не існує такої великої різниці в рівні душових доходів між різними верствами населення, які існують в Україні, Росії та інших пострадянських країнах. Децильний коефіцієнт, тобто співвідношення доходів 10% найбідніших і 10% найбільш багатих громадян країни, в Білорусі становить 1 до 4, в той час як в Росії він складає 1 до 20 [2, с. 107]. Для порівняння відмітимо, що в країнах Євросоюзу децильний коефіцієнт в середньому становить 1 до 6. Середня місячна зарплата в Білорусі в доларовому еквіваленті становить 611 дол., а на великих успішних підприємствах – 1000 дол. і більше. Пенсія в середньому дорівнює 230 дол. Рівень безробіття – 0,6% від кількості працевдатного населення.

Цілеспрямована державна політика щодо підвищення рівня життя населення забезпечила поступальний ріст реальних грошових доходів населення. За 2006–2010 рр. вони виросли в 1,76 рази. При цьому чисельність малозабезпеченого населення в країні за 5 років скоротилась у 2 рази. В 2011 р. згідно з даними Програми розвитку ООН, по узагальненому показнику рівня соціально-економічного розвитку країн – індексу розвитку людського потенціалу – Білорусь посіла 61 місце із 169 країн, випередивши всі країни СНД і ввійшла в групу країн з високим рівнем розвитку людського потенціалу. Це підтверджує роль соціально-економічних перетворень як платформи суспільно-політичної модернізації країни.

Цікаво прослідкувати еволюцію соціально-економічного розвитку Білорусі після 1994 р., тобто після обрання О. Лукашенка президентом Білорусі. Соціально-економічний стан країни вимагав розробки такої макроекономічної політики і таких соціально-економічних перетворень,

які передбачали б і стратегічні фундаментальні цілі, і тактичні завдання. При цьому пріоритетними у постановці довгострокових цілей стали саме ті, які мали соціально-економічне спрямування. Серед таких стратегічних завдань на тому етапі слід виділити наступні: подолання спаду виробництва; ліквідація дефіциту товарів споживчого призначення; запровадження контролю над інфляцією і зниження її рівня; зупинка падіння життєвого рівня населення і створення передумов для його поступового підвищення.

У зв'язку з цим, білоруським керівництвом були зроблені вагомі кроки щодо забезпечення стійкого розвитку країни з використанням всіх наявних механізмів політичного, економічного і соціального характеру. Суттєву роль у цьому відіграв новий план реформ і соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 1996–2000 рр. В основу нової програми соціально-економічних перетворень було закладено вимоги, які б відповідали моделі соціально орієнтованої ринкової економіки, з поєднанням переваг сучасного високо розвинутого ринкового господарства та забезпеченням соціальної справедливості й ефективного соціального захисту громадян. Програма переслідувала мету побудови високоефективної економіки, спроможної до інноваційного розвитку із сучасними стимулами до високопродуктивної праці.

Соціально-економічні перетворення по створенню нової економічної моделі, відповідно до Основних напрямів соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 1996–2000 рр., повинні були забезпечити:

- поетапну лібералізацію всіх форм економічної діяльності;
- правове забезпечення комплексу ринкових перетворень;
- реформування системи розподільчих відносин;
- створення системи сильного соціального захисту;
- єдиний і рівний підхід до всіх форм власності та конкурентне середовище;
- побудову міцної фінансової і грошово-кредитної системи;
- передумови прискореного технічного розвитку виробництва на основі використання власного технічного потенціалу й імпорту високих технологій;

- уdosконалення механізму залучення в економіку країни внутрішніх і зовнішніх інвестицій;
- глибоку реструктуризацію і комерціалізацію державних підприємств [3, с. 3–4].

Накреслена програма соціально-економічних перетворень на 1996–2000 рр. в цілому була виконана. На першому її етапі вдалось зупинити тенденції зниження обсягів ВВП, створити механізми стимулювання підприємницької діяльності, активізації розвитку малого і середнього бізнесу, створення умов для залучення приватного капіталу, заохочення до вкладення в білоруську економіку іноземного капіталу. Одночасно було зміцнено національну валюту і сповільнено темпи інфляції до 1,5%–0,5% в місяць. Завдяки зменшенню податкового тиску, покращився фінансовий стан підприємств, вдалось подолати кризу неплатежів і забезпечити захист національних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках. Все це дозволило зупинити падіння життєвого рівня населення.

На другому етапі реалізації програми перетворень було стабілізовано щорічний приріст ВВП на рівні не нижче 5%, відбулось розширення ринків збути білоруської продукції, в першу чергу за рахунок покращення її якості, підвищення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку пріоритетних галузей економіки. Результатом зазначених процесів стало зростання життєвого рівня населення країни.

Керуючись новими тенденціями світового розвитку та в зв'язку з вимогами часу щодо подальшого реформування соціально-економічної сфери в напрямі суспільно-політичної модернізації, у травні 2004 р. була прийнята «Національна стратегія сталого соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на період до 2020 року», схвалена Національною комісією з питань сталого розвитку Республіки Білорусь 6 травня 2004 р. [4]. Її прийняття було обумовлено необхідністю врахування змін, що відбулися в країні та світі за попередні роки, а також прийняттям важливих програмних документів як у Білорусі, так і на міжнародному рівні (в т.ч. Декларації тисячоліття ООН від 8 вересня 2000 р., Політичної декларації і Плану виконання рішень Всесвітньої конференції по сталому розвитку в Йоганнесбурзі у вересні 2002 р. тощо). У Національній стратегії головна увага приділена подальшій реалізації «Порядку денного на ХХІ століття»,

гармонізації соціального, економічного й екологічного розвитку як рівноцінних взаємодоповнюючих складових у єдиному збалансованому комплексі «людина – навколоишнє середовище – економіка».

В контексті Національної стратегії сталого розвитку прийняті і впроваджуються подальші соціально-економічні перетворення в країні. Реалізація Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр. показала, що модель соціально орієнтованої ринкової економіки здатна забезпечувати стійку макроекономічну динаміку в умовах світової фінансово-економічної кризи. Про це свідчили, насамперед, показники росту ВВП. По паритету купівельної спроможності ВВП в розрахунку на душу населення за зазначений період зріс на 70%, а продуктивність праці на одного зайнятого в економіці – з 19,2 тис. дол. США у 2005 р. до 26,2 тис. у 2010 р. Слід зазначити, що такі результати були отримані на фоні підвищення цін на енергоресурси, погіршення інших зовнішніх факторів, обумовлених світовою фінансово-економічною кризою. Проте, завдяки своєчасним антикризовим заходам і гнучкому державному регулюванню економіки, темпи падіння виробництва в Білорусі були меншими, ніж в інших країнах СНД.

Однак, незважаючи на реальний поступ в реалізації Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 роки, в країні не вдалось в повній мірі вирішити ряд проблем, які стримували її розвиток. Зокрема, збереглась недостатньо ефективна структура економіки. Для неї залишались характерними висока імпортозалежність, матеріалоємність і енергоємність продукції, яка випускалась, при відносно низькій продуктивності праці. Як наслідок – неналежна конкурентоспроможність білоруської продукції. Крім того, стала знижуватись ефективність інвестицій, а темпи залучення іноземних інвестицій перестали відповідати потребам економічного зростання. Попри пріоритетність інноваційного розвитку, слабкою була сприйнятливість інновацій підприємствами. Продовжувала зберігатись незбалансованість у зовнішній торгівлі.

З метою подальшого забезпечення соціально-економічних перетворень як платформи суспільно-політичної модернізації в країні Указом Президента від 11 квітня 2011 р. № 136 затверджено «Програму соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2011–2015 роки»

[5]. Документом визначено цілі, завдання і пріоритети соціально-економічного розвитку Білорусі. Головною метою на зазначений період передбачалося зростання добробуту і покращення умов життя населення на основі удосконалення соціально-економічних відносин, інноваційного розвитку і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Проте зовнішньоекономічні фактори негативно вплинули на реалізацію цієї програми. Так наприклад, погіршення економічної ситуації в Росії, яка є основним ринком для білоруського експорту, призвело до скорочення товарообігу з Росією, зниженню експортних надходжень Білорусі. Такому зниженню сприяло також падіння ціни на нафту, оскільки Білорусь переробляє в середньому 23 млн. тон нафти щорічно.

Досвід соціально-економічних перетворень в Білорусі, переведення економіки країни на ринкові засади впродовж останніх років свідчить, що визначальну роль у реформуванні країни в цілому відіграє держава. На державному рівні затверджується стратегія соціально-економічних перетворень, формулюються завдання кожного етапу, конкретизуються заходи з реформування більшості галузей економіки та ланок соціальної сфери. Білоруська економічна модель має багато спільних рис з моделлю державного капіталізму.

На відміну від України і Росії, в Білорусі не було проведено будь-якої великої приватизації. Білорусь зберегла майже всі основні промислові підприємства, які були створені за радянські часи, перетворивши їх у ВАТ з переважно державним капіталом. Серед них слід вказати на такі базові підприємства, як Білоруський державний концерн з нафти і хімії (Белнефтехім), який об'єднує 60 організацій і забезпечує 30% всього промислового виробництва Білорусі; ВАТ «Білоруськалив» і ВАТ «Гродноазот» - основні експортери мінеральних добрив; ВАТ «Мінський автомобільний завод», ВАТ «Білоруський автомобільний завод» (м. Жодино), ВАТ «Мінський тракторний завод» і ВАТ «Білоруський металургійний завод» (м. Жлобін). Білоруська промисловість виробляє продукцію, яка знаходить попит не тільки на ринках пострадянських країн, а й в країнах Євросоюзу, Латинської Америки, Азії та Африки. Так, наприклад, Білорусь виробляє 17% всіх комбайнів у світі, 6% тракторів. По великовантажних автомобілях Білорусь займає біля 30% світового ринку, по калійних добривах – 18%. Білорусь має розвинене сільське

господарство, її частка у світовому виробництві молока становить 1,4%, картоплі – 2,8%, льоноволокна – 6,4%. У світовому експорті молочних продуктів частка Білорусі дорівнює 5%, вершкового масла – 11% [6]. Економічні процеси в Білорусі розвиваються під активним державним контролем і регулюванням. Зокрема, держава грає провідну роль в процесі прямого інвестування в промисловість, сільське господарство та інфраструктуру, використовуючи для цього спеціально створене ВАТ «Банк розвитку Білорусі».

Проте білоруська соціально-економічна модель має свої вади. В ній недостатньо розвинуті ринкові механізми, в багатьох випадках рішення приймаються командно-адміністративними методами. Білоруське керівництво, здається, розуміє ці вади і зараз починає ширше використовувати ринкові методи в своїй економічній політиці, зберігаючи при цьому керівну роль держави в соціально-економічному розвитку. Одним із свідоцтв цього є Указ президента О.Лукашенка від 17 липня 2014 р. «Про реорганізацію колгоспів (сільськогосподарських виробничих кооперативів)». У відповідності до цього указу, колгоспи в строк до 31 грудня 2016 р. повинні бути перетворені на господарчі товариства або комунальні унітарні підприємства. Відповідну організаційну форму визначатимуть на зборах всіх членів колгоспів. Акції уставних фондів нових господарчих товариств будуть розподілені між членами колгоспу і адміністративно-територіальною одиницею (районом), на території якої знаходитьться колгосп, а у випадку створення унітарного комунального підприємства доля району складатиме 100% акцій.

Проте, слід пам'ятати, що успіхи білоруської економічної моделі значною мірою обумовлені вигодами тісної економічної інтеграції з Росією. Більшість промислових підприємств у Білорусі створювалися як частка єдиної технологічної системи Радянського Союзу і можуть функціонувати лише в тісній кооперації з підприємствами Росії, які постачають їм необхідні комплектуючі. Крім того, достатньо висока рентабельність білоруських підприємств забезпечується тими преференціями, які Білорусь отримує від Росії як її найближчий союзник: низькими (у порівнянні із світовими) цінами на природний газ, нафту та інші природні ресурси, дешевими кредитами і субсидіями.

За оцінками експертів, 16% ВВП Білорусі формується за рахунок дотацій з боку Росії [7, с. 68]. У 2007 р. Білорусь продала Газпрому 50% акцій «Белтрансгазу» за 2,5 млрд. дол., а у 2011 р. – інші 50% також за 2,5 млрд. дол., і таким чином Газпром став єдиним, повним власником білоруської газотранспортної системи. Відповідно, ціна на російський газ для Білорусі була знижена майже на 50% до 163 дол. за 1 тисячу кубічних метрів (у 2015 р. ціна в середньому дорівнювала 142 дол.). Цей продаж був дуже вигідним для Білорусі, оскільки білоруська ГТС, побудована ще за радянські часи, застаріла і знаходилася у край незадовільному стані. Крім того, вона має невелику пропускну потужність (до 16 млрд. м³ на рік). Зараз Газпром проводить її модернізацію. Ще в 90-і роки минулого століття Газпром спорудив новий газопровід «Ямал-Європа», що проходить через територію Білорусі і через який до країн Євросоюзу постачається основна частка російського газу, що йде білоруським транзитом. Газопровід «Ямал-Європа» є власністю Газпрому і його потужність складає більше 34 млрд. кубічних метрів газу на рік. Для керування цими газопроводами на базі колишнього «Белтрансгазу» була створена нова установа «Газпром трансгаз Беларусь» – дочірня компанія Газпрому, 100% акцій якої належать Газпрому.

Як відомо, у квітні 1996 р. Білорусь і Росія підписали двосторонній Договір про створення Співтовариства суверенних республік, а у 1999 р. – Договір про створення Союзної держави, який передбачає створення російсько-білоруської союзної держави, утворення спільних наднаціональних органів, єдиного економічного простору, впровадження спільної грошової одиниці. Хоча були створені керівні, представницькі, законодавчі і робочі органи Союзної держави, основні цілі Договору (реальне об'єднання обох держав, розробка єдиної конституції і законів, впровадження спільної грошової одиниці) не були реалізовані, оскільки білоруський правлячий клас побоюється, що більш потужна держава Росія може поглинути Білорусь, і тому, ухиляючись від будь-якої реальної політичної інтеграції з Росією, наполягає лише на подальшому розвитку білорусько-російської економічної інтеграції.

Хоча між Білоруссю і Росією періодично виникають торговельні суперечки, Білорусь дуже зацікавлена в розвитку російсько-білоруської економічної інтеграції, оскільки така інтеграція забезпечує вільний вихід

білоруських товарів на величезний російський ринок, дас можливість отримувати дешеві російські кредити й енергоресурси, розвивати науково-технічну і виробничу кооперацію з Росією, що особливо важливо для білоруської промисловості, яка ще з радянських часів залишається частиною єдиного виробничого ланцюга, який міцно зв'язує білоруські і російські підприємства. І в цьому плані Договір про створення Союзної держави дає позитивні результати. Ще у грудні 1998 р. були підписані Договір між РФ і Республікою Білорусь про рівні права громадян, а також Угода про створення рівних умов для суб'єктів господарювання. В січні 2006 р. був підписаний пакет документів, які деталізують рівні права громадян Росії і Білорусі на території Союзної держави, а саме: угоди про рівні права російських і білоруських громадян на свободу пересування, вибір місця перебування і проживання на територіях Росії і Білорусі; угоди про співробітництво Росії і Білорусі в галузі соціального забезпечення; угоди про надання медичної допомоги російським громадянам в Білорусі і громадянам Білорусі в Росії; протокол про забезпечення рівного підходу до оподаткування громадян Білорусі, які працюють в Росії, і громадян Росії, які працюють в Білорусі. З 2000 р. президент О. Лукашенко є Головою Вищої державної ради Союзної держави.

Білорусь є воєнним союзником Росії, вона має спільну з Росією систему противітряної оборони. На білоруській території розташовані декілька російських військових об'єктів, зокрема: радіолокаційна станція «Волга» (в селищі Озереч'є), яка є частиною російської системи попередження про ракетний напад і 43-й вузол зв'язку ВМФ Росії (м. Вілейка), який забезпечує зв'язок Головного штабу ВМФ Росії з атомними підводними човнами, які знаходяться на бойовому чергуванні в Атлантичному, Індійському і частково Тихому океані.

Білорусь має невелику, проте добре озброєну і боєздатну армію, яка налічує 62 тисячі людей. З них 48 тисяч – це військові, а 14 тисяч – цивільний персонал. 60% військових – це офіцери, прапорщики, сержанти і солдати, які служать за контрактами, 40% - призовники. Значна частина білоруського офіцерського корпусу отримала, або отримує військову освіту в російських військових закладах і академіях. Білоруські і російські збройні сили регулярно проводять спільні військові вчення, дві країни

тісно співпрацюють у військовій промисловості, зокрема, щорічно планується і реалізується спільне оборонне замовлення, здійснюються союзні програми озброєння. У відповідності до указу президента Білорусі від 20 липня 2014 р., Білорусь буде здавати в концесію або оренду стратегічні об'єкти, включаючи воєнні об'єкти, хоча це не розповсюджується на надра та земельні ділянки. Цілком ясно, що основним орендарем таких об'єктів буде Росія.

Білорусь є членом Організації Договору про колективну безпеку (ОДКБ) – організації, яка була створена в 2002 р. в розвиток Договору про колективну безпеку від 1992 р. Крім Білорусі, в цю організацію входять Росія, Казахстан, Вірменія, Киргизстан і Таджикистан. У 2009 р. країн-члени ОДКБ схвалили угоду про створення Колективних сил оперативного реагування (КСОР). Ціллю ОДКБ і КСОР є взаємодопомога у випадку зовнішньої воєнної загрози, тероризму, інших надзвичайних ситуацій.

Білорусь є активним учасником процесу євразійської інтеграції з самого його початку. Так, наприклад, рамкову Угоду про Митний союз між Російською Федерацією і Республікою Білорусь було підписано ще 6 січня 1995 р., а угоду про Митний союз між Російською Федерацією, Республікою Білорусь і Республікою Казахстан – 20 січня того ж року. Реально Митний союз був створений у відповідності до Договору від 6 жовтня 2007 р. З 1 січня 2010 р. функціонує єдина митна територія Білорусі, Казахстану та Росії з єдиним митним тарифом і єдиною системою заходів митного регулювання, а з 6 липня 2010 р. діє Єдиний митний кодекс цих країн.

З 1 січня 2012 р. на базі Митного союзу почав функціонувати Єдиний економічний простір (ЄЕП) Білорусі, Казахстану і Росії. Угода про створення Євразійського економічного союзу була підписана 29 травня 2014 р. в столиці Казахстану Астані. Відповідно до цієї угоди такий союз почав функціонувати з 1 січня 2015 р. Крім Білорусі, Казахстану і Росії, членами Євразійського економічного союзу є Вірменія та Киргизстан, які приєдналися до цієї організації в 2015 р. Економічна інтеграція в межах САЕС не перешкоджає урядам країн-членів висловлювати різні точки зору з приводу різних політичних подій, що відбуваються в світі. Так, наприклад, жодна з країн-членів САЕС, включаючи Білорусь, не висловила публічну підтримку політиці Росії щодо України, жодна з країн-членів

ЄАЕС не приєдналася до санкцій на імпорт продовольчих товарів із західних країн, які Росія запровадила у відповідь на західні економічні санкції. Лідери країн-членів ЄАЕС неодноразово підкреслювали, що цей союз створюється, перш за все, для розвитку між ними економічного і науково-технічного співробітництва. Тобто ціллю ЄАЕС є суто економічна інтеграція, яка не передбачає інтеграції політичної, як це має місце в ЄС.

Як свідчить досвід Білорусі, збереження і розвиток державного сектору в промисловості і сільському господарстві, використання планових методів регулювання економіки з метою мобілізації всіх національних ресурсів розвитку, зокрема, шляхом введення жорсткого валютно-фінансового контролю, а також посилення державної підтримки своїм національним товарищебникам, дають швидкі позитивні результати. Політика білоруської влади в галузі розподілу національного доходу спрямована на збільшення виробничого накопичення, тобто на те, щоб прибуток, отриманий підприємствами, у більшій своїй частині йшов би на відновлення виробничих фондів і збільшення на цій основі виробництва, його модернізацію, а не на особисте споживання привілейованих класів. Закони Білорусі виключають можливість виникнення в країні офшорного бізнесу і потужного відтоку капіталу із країни на зарубіжні приватні рахунки, як це має місце в Україні і Росії. Білоруська соціально-економічна модель, яка поєднує принципи соціалізму і державного капіталізму, може бути корисним прикладом в справі пошуку нової соціально-економічної моделі для тих пострадянських країн, де неоліберальні реформи завели економіку в глухий кут.

Використані джерела та література:

1. Государственные органы и организации Беларуси // Официальный Интернет- портал Президента Республики Беларусь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : president.gov.by/ru/gosorgans_ru/
2. Михайленко А. Союз России и Белоруссии: приоритеты и перспективы / Александр Михайленко // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – №11. – С. 104–110.
3. Основные направления социально-экономического развития Республики Беларусь на 1996–2000 годы. – Минск : «Мисанта», 1998. – 64с.
4. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 года. Одобрена Национальной комиссией по устойчивому развитию Республики Беларусь 6 мая 2004 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : www.economy.gov.by/ru/macroeconomy/nacionalnaya-strategia

- 5.Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : www.economy.gov.by/ru/masgoeconomy/programma_soc_econom_razvitiya
6. Экономика. Основные социально-экономические показатели // Официальный Интернет-портал Президента Республики Беларусь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : president.gov.by/ru/economy_ru/
- 7.Астахова С. Белоруссия: актуальные аспекты экономического и политического развития / Софья Астахова // Россия и новые государства Евразии. ИМЭМО РАН. – 2014. – II (XXIII). – С. 68–76.

УДК 339.98 (470)

Васильев О.А.

РЕГІОНАЛЬНО-ІНТЕГРАЦІЙНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ДОСВІД СОЮЗНОЇ ДЕРЖАВИ РОСІЇ І БІЛОРУСІ ТА ОДЕР-ГУАМ

У статті аналізуються вихідні ідеї та принципи двох інтеграційних об'єднань: Російської Федерації і Республіки Білорусь та ОДЕР-ГУАМ, розглянуто сучасний стан та перспективи соціально-політичної трансформації цих об'єднань.

Ключові слова: інтеграція, трансформація, соціальний, політичний.

Васильев О.А. Регионально-интеграционные факторы социально-политической трансформации: Сравнительный опыт союзного государства России и Беларуси и ОДЕР-ГУАМ.

В статье анализируются исходные идеи и принципы двух интеграционных объединений: Российской Федерации – Республики Беларусь и ОДЕР-ГУАМ, рассмотрены современное состояние и перспективы социально-политической трансформации указанных объединений.

Ключевые слова: интеграция, трансформация, социальный, политический.

Vasiliev O. Regional and integration factors of social and political transformation: the comparative experience of Union State of Russia And Belarus and GUAM.

The initial ideas, principles of the two integrative associations: the Russian Federation - the Republic of Belarus and the ODER-GUAM are analyzed in this article, the modern state and prospects of the above associations' socio-political transformation are considered.

Keywords: integration, transformation, social, political.

При утворенні різних субрегіональних угруповань мова йде, як правило, тільки про економічну інтеграцію. Це означає в першу чергу не політичний і навіть не військовий союз, а інтеграцію національних економік, встановлення інтеграційних зв'язків між галузями народного